ՈՒԹԵՍՏԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՎ — 901 — ՇԱԲԱԹ — 11 — ՅՈՒՆՎԱՐ 1869

ՄԱՄՈՒ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Մասիս լրագիրը 5 անգամ կը հրատարակուի ղաբաթը. 4 Օրաթերթ եւ 1 Շաբաթաթերթ :

Տարեկան գին. Կ. Պոլսոյ համար 180
,, ,, Գաւառաց ,, 10 Մէճ
Արտասահմանեայ գին Կ.Պոլսոյ ,, 90 Ղրշ
,, ,, Գաւառաց ,, 5 Մէճ

Իւրաքանչիւր թուոց գին
Շաբաթաթերթը 60 փրշ.
Օրաթերթը 20 ,,

Գուրս գացած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է:
Մանուցմանց տողը մէկ անգամի համար 3 դրշ. երկու անգամի համար 2 դրշ.
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որեւ իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի. եւ հանդուր ծախքն ալ դրկողին վրայ է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 11 ՅՈՒՆՎԱՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եւրոպայի խաղաղարարները իրենց գործն աւարտեցին։ Դեսպանաժողովը՝ երեք չորս նիստ եւս, յորմէ Յունաստանի երեսփոխանը բացակայ կը դանուէր, յայտարարութիւն մ'ըստորագրեց, զոր ընդունելու համար ութ օր պայմանաժամ տրուեցաւ։ Անշուշտ այս յայտարարութիւնն ընդունել տալու պաշտօնով է որ Ա. ալէվաքի կոմսն Աթէնք պիտի երթայ եղեր։ Երբոր այսչափ խաղաղասիրական փափաք եւ տէրութեանց մէջ համաձայնութիւն կը տեսնուի, հարկաւ պէտք կըլլայ հետեւցնել որ խաղաղութիւնը վրդովելու երկիւղ չկայ։

Դեսպանաժողովը Ռ. Դրան առաջարկած հինգ կէտերէն երեքը մեղմացնելով եւ երկուքը բոլորովին վերցնելով Յունաստանի կառավարութեան ընդունելութիւնը կը դիւրացնէ։ Արդէն Յունաստան՝ գոնէ առերեւոյթս՝ առաջին երեք կէտերը գործադրել ցոյց կուտար, իր երկրին վրայ խուժերու կազմութեան, իր նաւահանգիստներուն մէջ նաւերու զինման կառավարութեան կողմանէ օգնութիւն տուին, եւ Սիրիայի ընտանեաց վերադարձին եղած արգելքներն ուրանալով։ Սրեւմն՝ բնաւ պատճառ մը չկայ որ ասոնց վրայ տէրութիւններուն հիմա միաբան կերպիւ բրած ազդարարութիւնները մերժուին, եթէ Յունաստան անկեղծաբար կուզէ ազդայ երաւունքն յարդել եւ Արեւելից խաղաղութիւնն ու անդորրութիւնը չվրդովել։ Իսկ եթէ դիտաւորութիւն չունի իր սահմանակից դրացւոյն հետ արդարախոհութեամբ վարուելու, կա՛մ ընդունելով հանդերձ դարձեալ իր նախկին խռովայոյզ ընթացքը վար չձդեր, եւ վաղ կամ անագան կասկածեալ պատերազմի հրդեհը կը բորբոքի, եւ կա՛մ այն է որ ուրիշներէ դրդեալ չուզեր ընդունիլ դեսպանաժողովին որոշումը, թերեւս իրեն կարծիք յայտնելու իրաւունքը չտրուիլը պատճառ բռնելով եւ այն առեն անմիջապէս կռիւը կսկսի եւ կը ճարակի։ Բայց չկարծուիր որ Աթէնքի արքունիքն այն աստիճան առաջ երթայ անխոհեմութեան մէջ, որ բոլորովին դիմիլայը վտանգներու մէջ նետուի։ Ահա այս պատճառաւ աւելի յուսալի է որ ներկայ վէճը կրնայ խաղաղութեամբ վերջանալ, մանաւանդ որ հելլենաց թագաւորին համար պատուաւոր կերպիւ կատարուած կըլլան Ռ. Դրան առաջարկած պայմանները, եւ Աթէնքի արքունիքն ալ՝ բոլոր Եւրոպայի համակարծիք որոշման դէմ չկենալով՝ բոր բոքեալ ազգային զգացման առջեւ յանցաւոր եղած չըլլար։

Հելլենական կապոյտ տետրակին ընթերցումը տարակոյս չթողուր որ Յունաստան Ռ. Դրան անակնկալ ազդու ընթացքին վրայ զարմանալով, ի սկզբան չէ կարծեր որ Օսմանեան կառավարութիւնն յարաբերութիւնները կը դադրեցնէ։ բայց յետոյ վերջնագիրը մերժելով՝ բնաւ պատճառ տուած է յարաբերութեանց խզուելուն։ Այդ։ 14/26 ին Պ. Պօլսոյ հելլենական դեսպանն Աթէնք՝ Հարաքին դործոց պաշտօնեային կը հեռագրէ թէ Գ. Էլիօթ՝ մայրաքաղաքիս Անդղլիական դեսպանը՝ հեռագրով լուր առած է որ հելլենական բանակէն հրամանատարներու ներքեւ հաղար հոգիէ բաղկացեալ խումբ մը նաւպահ նաւի Սիրիա երթալու համար։ Այս լուրն անմիջապէս Ռ. Դրան հաղորդուեր է։ Հելլենական դեսպանը յարաբերութեանց խզումը խիստ հաւանական կը համարի, եւ կը ծանուցանէ թէ Գ. Էլիօթ կը կարծէ որ այս միջոցը կը վաղցնէ Յունաստան եւ կըրնայ թէ՛ Արեւելից եւ թէ՛ Եւրոպայի մէջ ծագելիք խռովութեանց առաջքն առնուլ։ Արտաքին դործոց պաշտօնեայն հեռագրաւ կը պատասխանէ որ հելլենական հրամանատարաց Ռէթրօքուլաքի խմբին մէջ դանուիլն ատոյգ չէ, եւ թէ Գ. Էլիօթ կը սխալի կարծելով որ յարաբերութեանց խզումը կրնայ Սիրիոյ ապստամբութիւնը զսպելու նպաստել, առանց Արեւելքի մէջ ուրիշ աղմուկներ հանելու,

Դեսպանը նոյ. 15/27ին Աթէնք կը դրէ թէ Գ. Էլիօթ խիստ զայրացած կերեւի Սիրիա նոր խումբեր երթալուն վրայ, եւ Ռ. Դրան յարաբերութիւնները խզելու դիտաւորութեան երաւունք կուտայ. «Ինձի տեղեկութիւն տուող անձը, կըսէ, կասկածել կը թուէր թէ Անդղլոյ եւ Գաղղիոյ դեսպաններն իրեն այս նը կատամբ խորհուրդ կուտան, կա՛մ գոնէ չեն ուզեր զայն իր այս դիտաւորութենէն դարձընել։» Նոյ. 21ին (դեկտ. 1) դեսպանը կը դրէ թէ Ինկնաթիէֆ զօրապետին քովէն եկնելէ ետեւ, որ իրեն ապահովութիւն տուած էր թէ դեսպանական յարաբերութեանց խզուելու վախ չկայ, Գ. Պուռէի քով դացեր է, զոր «ատոմիկ զայրացած դտայ, կըսէ, մեր դէմ։» «Յունաստանի մէջ եղած բաներն, ըսեր է Գ. Պուռէ, խիստ անպատեհ են. ձեր կառավարութեան ընթացքին անուն մը չկրնար տալուիլ, եւ կը հարցնէ թէ Ռ. Դրան ի՛նչ արամադրութեան մէջ ըլլալէն տեղեկութիւն չունի՞։ Ա՛յո՛, կը պատասխանէ հելլենական դեսպանը եւ կը չանայ իր կառավարութիւնն արդարացնել։ Բայց իր չատագովութիւններն առաւելեւս կը զայրացնեն Գ. Պուռէ, որ կըսէ. «Մեծ տէրութիւնները չափազանց դժդոհ են Յունաստանի մէջ եղած բաներէն. Եւրոպա ոչ եւս կրնայ թոյլ տալ որ երկու փոքրիկ կառավարութիւններ, Յունաստան եւ Ռումանիա, միշտ վտանգի մէջ դնեն ընդհանուր խաղաղութիւնը՝ զոր բոլոր աշխարհ պահպանել կուզէ։ Ռումանիոյ մէջ եղածը տեսաք. Գրաթիանօ իր յանդուգն քաղաքականութեան համար ինկաւ. ասոնք կրնաք Աթէնք դրել։» Գ. Պուռէ հելլենական դեսպանին պատճառանքները մերժելով կը յարէ թէ Եւրոպա եւ Ռ. Դուռն այսպիսի փախուստներ բաւական տեսան. թէ այն օրերն ինք օսմանեան պաշտօնեայները տեսած եւ անոնք ալ իրմէ խորհուրդ հարցուցած չըլլալով, չէր գիտեր ասոնց դիտաւորութիւնները, բայց կերեւի որ վերջապէս իրենց համբերութիւնը հատնելով՝ կուզեն ի բրենց դիտցածին պէս դործել։

Հետեւեալ օրը դեսպանը կը դրէ թէ Ինկնաթիէֆ զօրապետն իր առաջին թարդմանը Մեծ Եպարքոսին ղրկեր է պարտած ղրոյցներուն վրայ տեղեկութիւն հարցնելու։ Նորին բարձրութիւնը թարդմանին կարդացեր է Զօթիատէս պէյէն առած մէկ տեղեկագիրը, որ կը ծանուցանէր թէ Աթէնքի մէջ դայթակղեցուցիչ կերպիւ խումբեր կը կազմուին, կամաւորները տէրութեան զինարանները կը զինուին եւ դրօշակներով քաղքին մէջ կը պտտին։ Այս ընթերցումէն ետեւ Նորին բարձրութիւնն ըսեր է թէ հետեւեալ օրը տեղեկագիրը պաշտօնեայ խորհրդոյն պիտի ներկայացնէ՝ Յունաստանի հետ յարաբերութիւնները դադրեցնելու առաջարկութեամբ։

Ասոր վրայ Ինկնաթիէֆ զօրապետը Գ. Պուռէի հետ երկար տեսակցութիւն մ'ընելով կը հարցնէ թէ ի՞նչ խորհուրդ տուած է Ռ. Դրան, եւ յարաբերութեանց խզման ծանր հետեւանքը կը ներկայացնէ։ Գ. Պուռէ Ռ. Դրան յարաբերութիւնները դադրեցնելու դիտաւորութիւնը կը պաշտպանէ, բայց կը ծանուցանէ թէ ինք այնպիսի խորհուրդ մը տուած չէ։ Ինկէ Ինկնաթիէֆ զօրապետն Անդղլոյ դեսպանին կերթայ, որ նոյն խմբաւով կը պատասխանէ իրեն, այն տարբերութեամբ որ Յունաստանի դէմ աւելի խիստ լեզու մը կը բանեցնէ։ Ռուսիոյ դեսպանը դիտել կուտայ որ Անդղլոյ ընդհանուր խաղաղութեան տէրը, ըրա Սթանլիի անց եալներն ըսած խօսքերը եւ Գ. Սկէտպրթինի կարծիքը նկատելով, այնպիսի խօսքեր անդղիական դեսպանի մը բերան զարմանալի կը թուէին. թէ իր նախորդը՝ ըրա Լայոնս՝ այսպիսի պարագայներու մէջ այսպէս չէր վարուեր եւ այլն։ Բայց այս խօսքերը բնաւ ազդեցութիւն մը չեն ունենար Գ. Էլիօթի վրայ։

Այսու ամենայնիւ, Ինկնաթիէֆ զօրապետին թախանձանօք Գ. Գ. Պուռէ եւ Էլիօթ, ինչպէս նաեւ յետոյ Աստրոյոյ Իտալիոյ եւ Բրուսիոյ դեսպանները Ռ. Դրան առանձին ազդարարութիւններ կընեն, յարաբերութեանց խզուելու վտանգին վրայ։ եւ Զօթիատէս պէյին վերադարձն ութ օր ետ կը ձգուի։

Հելլենական դեսպանը նոյ. 25ին երկար ծանուցագրով մը մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ տէրութեանց դեսպաններուն մէջ եղած բանակցութեանց վրայ։ Դեսպանները մի առ մի Մեծ—Եպարքոսին քով կերթան, բայց Ինկնաթիէֆի զօրապետին եւ Բրուսիոյ դեսպանին տրուած պատասխաններն ի բաց առեալ, որք պէտք եղած ազդարարութիւնները տուած էին, Գ. Պուռէի, եւ Գ. Էլիօթի ի՛նչ խօսելին եւ ի՛նչ պատասխան առնելին հելլենական դեսպանը չէ կրցեր իմանալ։ Բարձր. Ա.ալի փաշան Բրուսիոյ եւ Ռուսիոյ դեսպաններուն տուած պատասխանին մէջ՝ Կայսերական կառավարութեան ձեռք առած միջոցներն արդարացնելով՝ դիտել տուեր է որ Ռ. Դուռն առանց իր պատիւը վտանգելու չկրնար ալ եա՛ քաշուիլ։

Վերջնագիրն Աթէնք կը ղրկուի, եւ հելլենական դեսպանը Գ. Էլիօթի քով կերթայ, ուր նորէն երկար խօսակցութիւն մը կընեն։ Գ. Էլիօթ Յունաստանի նկատմամբ եւ Ռ. Դրան իրաւանց վրայ դարձեալ մի եւ նոյն կերպիւ կը խօսի, բայց քիչ մեղմ եղանակաւ, եւ կը յուսայ որ հելլենական կառավարութիւնը խնդիրը խոհեմութեամբ նկատելով՝ Ռ. Դրան առաջարկած պայմանները կընդունի։ Հելլենական դեսպանը դիտել կուտայ որ Յունաստանի եւ Լեհաստանի յեղափոխութեան ժամանակ Գաղղիոյ եւ Անդղլոյ մէջ մասնաժողովներ հաստատուած էին, որք ամենայն ազատութեամբ կը գործէին ի նպաստ ապստամբաց, զինեալ կամաւորներ եւ ամեն տեսակ օգնութիւններ կը ղրկէին եւ փողոցներու եւ թատերաց մէջ անդամ հրապարակաւ ատորագրութիւններ կը բանային։

«Խնդիրն ասոնց վրայ չէ, կը պատասխանէ Գ. Էլիօթ. վաճառական նաւեր կրնան միշտ վտանգն իրենց վրայ առնելով Յունաստանէն օգնութիւններ տանիլ Սիրիա։ Սակայն եւ աւելի ծանուցի Ռ. Դրան։ Բայց պէտք չէ որ այն նաւերը զինեալ ըլլան, ա՛չ աւելի թոյլ տուի որ հելլենական նաւահանգիստներու մէջ զինուին, քանզի այն առեն՝ ըստ ազգայ իրաւանց կանոններուն՝ այնպիսի նաւերը ծովային պատերազմ կը համարուին։ Ամենագէս կրնան կամաւորներ ալ երթալ ապրատամբեալ երկիր մը։ Որ բաւէ միայն որ Ռէթրօքուլաքի եւ ուրիշ խումբերու նման կանոնաւորապէս չկազմուին։» — «Բայց։ կըսէ հելլենական դեսպանը, կամաւորներն ըստ ձեզ ի՞նչպէս երթալու են. միթէ մի առ մի։ Այն առեն անուղղակի կերպիւ անկարելի կըլլայ երթալ։» — «Անակ

ըսել չեմ ուզեր, կը յարէ Պ. Էլիոթ, կրնան սակաւաթիւ երթալ, բայց այս ինձ աններելի կը թուի որ յայտնապէս խումբեր կազմուելով Յունաստանի քաղաքներուն մէջ պարտին եւ տէրութեան գինարաններուն մէջ գինուին։»

Այս խօսքերը խիստ նշանաւոր են, եւ կրնան դեսպանաժողովին յայտարարութիւնն ալ բացատրելու ծառայել, ցոյց տալով թէ տէրութիւններն ալ ի՛նչ կերպ կը հասկնան Յունաստանի պարտքը։ Բայց Հոպարթ փոշային ջանքով հելլէն ծովասպառակաց Սիրիտ երթեւեկութիւնը դադրելով, եւ ապստամբութիւնն ալ իր վերջին հարուածն առնելով, ո՛չ եւս հարկ կը մնայ Յունաստանէն «սակաւաթիւ» կամ բազմաթիւ խումբեր երթալու։ Ուստի եթէ հելլէնական կառավարութիւնը դեսպանաժողովին որոշումն ընդունի, Սիրիտի դժուարութիւնը վերջանալով՝ բաւական երկար ժամանակ Արեւելքի անդորրութիւնն ապահովեալ կը տեսնուի։

Այս նիւթիս վրայ սակաւին դիտողութիւն մ'ալ։ Հելլէնական կապոյտ տետրակէն ալ կը տեսնուի, որ Ընդդիմոյ Գաղղիոյ եւ Աստրիոյ դեսպանները Բ. Դրան իրաւունքը կը պաշտպանեն, իսկ Ռուսիոյ եւ Բրուսիոյ դեսպանները չկրնալով այս իրաւունքը բոլորովին հերքել, ընդհանուր խաղաղութիւնը չի վրդովելու պատճառանօք միայն Բ. Դրան ձեռք առած միջոցներն ետ ձգել կուզեն։

Ապրիլէն կայսրն երկուշաբթի օրը Գաղղիոյ ծերակոյտն եւ օրէնսդիր ժողովը բացաւ։ Իր խօսած ճառին համառօտութիւնն արդէն հեռագիրը ծանոյց, եւ ամբողջին թարգմանութիւնն ալ յետոյ կը հրատարակենք։ Կայսրը Գաղղիոյ զինուորական վերակազմութիւնը ջատագովեց եւ այս յաւելեալ զօրութեան շնորհիւ կրնանք, ըսաւ, առանց տկարութեան ցոյցի՝ խաղաղութեան բաղձալ Բայց այս խօսքը փոխանակ միտքերը հանդարտեցնելու, պօրսային մէջ դարձեալ վրդովում պատճառեց, որով կը հաստատուին կայսեր Շալոնի բանակին այցելութիւն ըրած ժամանակ ըսած խօսքերը թէ խաղաղութեան ապահովութիւններ չուզեր տալ քանզի իր խօսքերուն վրայ կասկածներ պիտի ըլլան։ Իսկ ներքին գործոց վրայ կայսրը ծանոյց թէ բարեկարգ աղատութիւնը կընդունի, բայց չկրնար ներել որ սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքը վիճաբանութեան ենթարկուին, եւ յոյս յայտնեց որ առաջիկայ ընտրութիւններն իր կառավարութեան մինչեւ հիմայ բռնած քաղաքականութեան նպաստաւոր կըլլան։

Տարակոյս չկայ որ նորընտիր օրէնսդրական ժողովին մեծագոյն մասը կառավարութեան նպաստաւոր չըլլայ։ Բայց ընդդիմադիր գունդն ալ օր քան զօր կ'սաստարանայ։ Լրագիրներու դատերը՝ փոխանակ անոնց բերանը զսպելու՝ ժողովրդականութիւնը կաւելցնէ։ Մբաստանեալ թերթերէն շատերը կը դատապարտուին, բայց ազատողներ ալ եղան մէկ երկու անգամ դատաւորաց ազատամտութեան շնորհիւ։ Մանաւանդ կարդէն էր Թուլուզի Լմանսիբասիոն լրագիրը, որոյ արձակման պատճառն արդարութեան պաշտօնեայն Թուլուզի կայսերական օրինապահ Պ. Սէկիէի ամբաստանութիւնը թոյլ կերպիւ պաշտպանելուն վրայ դրաւ։ Սերեւի որ կառավարութիւնն ատեանին մէջ լրտեսներ կը պահէր, որք Պ. Սէկիէի ազատամտութիւնը պաշտօնէին իմացուցին, եւ ան ալ օրինապահը մեղադրելով այս վերջինը՝ որ Պօյոն զօրապետին փեսան եւ ազնուական ընտանիքէ մ'է, անմիջապէս հրաժարական տուաւ։ Այս առթիւ Պ. Սէկիէ ընդհանուր օրինապահին ուղղած նամակին մէջ կըսէ, «Գաղտնի ոստիկանութեան մը հսկողութեան ներքեւ խօսիլն կանխաւ արդարութեան եւ պաշտօնէէն բռնի տրուած որոշումներ առաջարկելն այնպիսի բաներ են որ ես իմ կողմանէ չեմ կրնար ընդունիլ. ուստի կը խնդրեմ, Պ. ընդհանուր օրինապահ, որ Թուլուզի մէջ կայսերական օրինապահութեան պաշտօնէս իմ հրաժարականս արդարութեան պաշտօնէին ներկայացնէք։» Պ. Սէկիէ կը ծանուցանէ թէ իր հրաժարականն ակամայ է, քանզի անարդար յանդիմանութիւններէ կը հարկադրի տալ։ Եւրոպայի մէջ դատաւորներն իրենց պաշտօնին մէջ անփոփոխելի ըլլալով, անոնց անկախութեան եղած բռնաբարութիւնը մեծ տպաւորութիւն ըրաւ Գաղղիոյ մէջ։ Պ. Սէկիէի նամակը դրեթէ ամեն լրագիրներ հրատարակեցին՝ իբրեւ անձնական պատուոյ եւ անկախութեան յիշատակարան մը համարելով զայն, եւ երկրորդ կայսրութեան վրայ անհաճոյ դիտողութիւններ ընելով։ Տեսլի—Ֆիւզ մինչեւ անգամ կըսէ թէ Պ. Սէկիէի հրաժարականը Պոսէնի ստորադրութենէն աւելի ծանր կերպիւ կը դպչի կայսերական կառավարութեան համարմանը։

Հեռագրական լուրերը կը ծանուցանեն.

Դեսպանաժողովը չորեքշաբթի դարձեալ նիստ ըրաւ։

Վալէվսքի կոմսը դեսպանաժողովէն մասնաւոր պաշտօնով մը կիրակի օրը Մարսիլիայէն ճամբայ պիտի ելնէ Աթէնք երթալու համար։

Գաղղիոյ կապոյտ տետրակը հրատարակեցաւ։ Յիշեալ տետրակը կըսէ թէ քանի մը երկիրներու մէջ եղած յուզմունքն կառավարութեան իմաստութիւնը հաստատեց եւ առիթ տուաւ խռովութեանց առաջքն առնելու իրական բաղձանքը ցուցնելու։ Արեւելքի վրայ խօսելով կըսէ թէ Եւրոպայի առաջին հարկաւորութիւնն է դաշնադրութեամբ հաստատեալ իրաց վիճակը պահել եւայլն*։

Կապոյտ տետրակը կը ծանուցանէ թէ պատրաստ զօրաց թիւը 334,280 մարդոցմէ կը բաղկանայ, 'ի բաց առեալ հրամանաւ իրենց տուները դացած 198,146 մարդիկը։ Ազգային պահապան զօրաց թիւն ալ 381,723 մարդոց կը հասնի։

Վիէննայի 'Լովէլ Ռէս Լիպրլրագիրը կըսէ թէ դեսպանաժողովը չպիտի դոցուի, եւ եթէ Յունաստան չզիջանի, նորէն դումարում մը պիտի ըլլայ իր որոշումն ընդունել տալու միջոցներուն վրայ խորհելու համար։ Այս պարագայիս մէջ տէրութիւնները տրամադիր են նոյն միջոցներուն գործադրութիւնը Գաղղիոյ յանձնելու։

Դեսպանաժողովն իր գործը վերջացնելու համար որոշեր է որ հելլենական կառավարութեան պատասխանին սպասէ։

Լա Ռաթռի կըսէ որ եթէ Յունաստան դեսպանաժողովին որոշումը մերժէ, տէրութիւններն անմիջամտութեան սկզբունքը ճշդիւ պիտի պահեն, զոր դեսպանաժողովին յայտագիրը որոշ կերպիւ պարունակած է։

Կը ըսենք թէ դեսպանաժողովին որոշումը Յունաստան ալ ընդուներ է։

ՀՈՍՏԱՆԴԻՆՈՒՊՕԼԻՍ
ԷՍԷԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻԷ

			դրամ	եղբ.
9	յունվ.	հինգշաբաթի իրիկուն		
	»	գոցուեցաւ	42	25½
10	»	ուրբաթ առաւօտ		
	»	» բացուեցաւ	42	20
	»	վար գին	42	13½

*Հեռագրին թերի քաղուածը կը թողունք, որպէս զի յետոյ ընդարձակ մանենք։ (Ծ. Խ.)

			դրամ	եղբ.
	»	Իրիկուն գոցուեցաւ	42	17½
11		Շաբաթ առաւօտ		
		բացուեցաւ	42	22
	»	կէս օր գոցուեցաւ	42	24½
	»	բացուեցաւ	42	24

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մինչդեռ մէկ կողմանէ կը փափաքինք որ Խառն ժողովն, ինչպէս որ ինք ալ յայտարարութիւն ըրաւ, ազգին օրինաւոր բաղձանաց կատարումը փութացնէ, միւս կողմանէ չենք կրնար քանի մը եկեղեցիներու մէջ պատահած խռովայոյզ ցոյցերուն վրայ չցաւիլ։ Ոչափ որ գիտենք թէ ժողովուրդն իրաւացի գանգատներ եւ դժգոհութեան պատճառներ ունի, միանգամայն կը պարտաւորինք ըսել որ այսպիսի ցոյցերը՝ ոչ այն պատճառներն օրինաւորապէս կրնան բացատրել, եւ ոչ ալ ազգային բաղձանաց կատարմանը կը նպաստաւորեն, այլ միայն ժողովուրդը տէրութեան առջեւ յանցաւոր ցուցնելու, թշնամեաց քսութեան պատճառ տալու, եւ այս կամ այն անհատներ ոստիկանութեան ձիրանը ձգելու կը ծառայեն։ Ուստի ազգասիրական պարտք մը կը համարինք ժողովուրդն զգուշացնել թէ՝ այսպիսի խռովութիւններէ եւ թէ՝ որ եւ է անխոհեմ խօսքերէ ու գործերէ, եւ յորդորել որ իր կամքն ու բաղձանքն ինչ որ ալ ըլլայ, խաղաղութեամբ հանրագրերու մէջ պարունակելով Խառն ժողովոյ ներկայացնէ, որ ինքզինք պատրաստ կը հրատարակէ դանոնք կատարելու։

Ազգին վրդովեալ վիճակն այս շաբթու աւելի ծանրացաւ։ Ծննդեան ճրագալոյցին իրիկունը Գումգափուի Մայր եկեղեցին Ս. Պատրիարքին անունը չյիշելու համար եղած աղմուկն անցեալ օր ծանուցած էինք։

Չորեքշաբթի իրիկուն աւելի ծանր դէպք մ'ալ Խասգեղ պատահեցաւ։ Սերեւի որ ոստիկանութեան խուզարկութիւնները դադրեցնելու համար Խառն ժողովոյ կողմէն առ Բ. Դուռն ղրկած թագրիրը տակաւին ոստիկանութեան պաշտօնէէն Խասգեղի ոստիկանայ հաղորդուած չըլլալով, ասոնք երկու երեք հոգի* ալ ձերբակալ ըրեր են։ Ժողովուրդէն ոմանք կարծելով թէ նոր մանութիւն մ'եղած է, եւ կեղեցին կերթան եւ զանգակները կը հնչեցնեն, այնպէս որ շատերը հրդեհ մ'ունի։ ուր որ կը պակսին ասանք, նը։ ասած է հոն կեանքը։ Լուսաւորութիւն եւ բարեբաղձութիւն, ազիատութիւն եւ թշուառութիւն, ամէն տեղ եւ ամեն ժամանակ մէկ կրնթանան։ ուստի կրնանք ըսել թէ այսօր ամէն ազգ դէպ 'ի լուսաւորութիւն նկրտելու միտում մ'ունի, եւ այս բերու մը բարոյական աշխարհին մեծ կոչումն է, որուն մեծամեծ զոհերով պէտք է դիմել մարդկային ընկերականութիւնը։ Աւելորդ է հոս կրկնել թէ մեր ազգը իւր այս ընկերային պարտաւորութեան դէմ մեծապէս կը մեղանչէ, որով կը մեղանչէ նաեւ մարդկային կենաց զարգացման ընդհանուր և սրբազան օրէնքին դէմ։

Դժբաղդ ազգ, զոհողութիւն զոհողութեանց վրայ եւ դեռ չէ կրցած հանիլ իւր նպատակին։ որչա՜փ քիրտն ու աշխատութիւն թափած եւ մեծ մեծ գումարներ վատնած է։ քանի՜ քանի՜ նշանաւոր ձեռնարկութիւններ ըրած, քանի՜ դպրոցներ հաստատած է ցարդ, եւ վերջապէս յուսահատ ձեռնը թափ եղած է։ Այս ամենուն վրայ կարծես մահն ալ իւր ճգունքը կը շարունակէ, իր անգութ հարուածներով ամոր սիրտը 'ի խոր խոցելու։ քանի՜ քանի՜ հոյակապ եւ ազգասէր անձինք գերեզման իջան, որոց կարգն անցաւ նաեւ այս օրեր Յարութիւն ագա Տէտէեան, այն անձը՝ որուն վրայ հայ գրականութեան մեծ քայլեր առնել տալու խոստումներ կը կարդար ազգը, այն անձը՝ որ իրաւամբ տպագրական ծառայութեան մէջ ոլորտ մը հանդիսացաւ։

Թատրոնը բարոյական դպրոց մ'է, ուր հոգին կը հրահանգուի, զգացումները կը փափկանան եւ սիրտը կազնուանայ։ Այն, այն բեմին վրայէն, որ ամենուն համար անաչառ եւ խիստ դատաւոր մ'է, առաքինութիւնը իւր պըսակը եւ ամբարիշտը իւր պատուհասը կընդունի։ Մարդկային ամենէն գարշելի կիրքերը երեւան հանելով, մարդկութիւնը անոնցմէ զզուեցնել, եւ առաքինութիւնը անոր սիրելի ընել, որ մեծ քայլ մը ըսել է դէպ 'ի գեղեցիկն ու բարին։ այս է ահա թատրոնի մը ճշմարիտ եւ վսեմ նպատակը։ Ուստի բերկրութեամբ լսեցինք վառաւորներկայացման մը համար այս օրերս 'Լաուսի թատրոնն եղած պատրաստութիւնները։ Այս առթիւ Պ. Ռ. Սէտֆեանի, որ ներկայացուելիք թատրերգութեան հեղինակն է, մեր շնորհակալիքը կը մատուցանենք, եւ հրապարակաւ կը շնորհաւորենք իւր տաղանդը։ Արդեօք քանի՜ վեհ եւ սրտաշարժ պիտի ըլլայ այն առարանը, ուր մեր սիրելի նախահայրը՝ Հայի՜ կենդանի բարբառներ պիտի արձանագրէ մեր սրտին մէջ։ Փութացէք, հայե՜ր, տեսնել ձեր նախահօտ մեծագործութիւնները, եւ միանգամայն երկու արտասուք նուիրել նշանաւոր մարդու մը յիշատակին, որ ձեր եղբայրն էր, եւ որ նոր կորանցուցիք։

Ց. ՍԻՍԱԿ

* Յիշեալ անձինք նոյն օրը Պատրիարքարան կանչուելով անպարտ ելեր եւ իրիկուան խասգիւղ դարձած ժամանակ ոստիկանութենէն բռնուեր են։

կարծելով կ'սկսին եկեղեցի փալել։ Բազմութիւնը շառնալուն պէս խումբ մ'անձինք Դեր. Ներսէս եպիսկոպոսի տանն առջև գումարուելով կը պահանջեն որ բանտարկեալները բերել տայ։ Եպիսկոպոսն ալ ոստիկանին գիր գրելով որ դանոնք թող տայ, ինքը եկեղեցին կերթայ, և որովհետև իր վրայ կարծիք կընէին թէ մասնութիւն ըրեր է, բեմն երթալով երդմամբ կը հաստատէ թէ այս բանտարկութեան մէջ ամենևին մասնակցութիւն չունի, թէ արդէն ոստիկանութիւնէն խնդրած է որ բանտարկեալներն արձակէ։ և կը յորդորէ ժողովուրդը՝ որ իրենց տուները դառնան, քանզի բանտարկեալներն ալ իրենց տուները պիտի դառնային։ Բայց ժողովուրդը կը պահանջէ որ բանտարկեալներն արձակուելով եկեղեցին դան, և երբոր ներս կը մտնեն՝ ծափահարութեամբ կընդունուին։ Այս գործն այսպէս կատարուելէ եւոյ, ամբոխը Դեր. Ներսէս եպիսկոպոսէն կը պահանջէ որ Ս. Պարիարքին անունը եկեղեցին չյիշուելու համար ալ երդում ընէ։ Տարին դերապատուութիւնն այս պահանջման ծանրութիւնը մէջ բերելով՝ ժողովուրդը համոզել կը ջանայ, բայց չկընալով յաջողել, շուրջառը կը հանէ և ա՛լ իրենց քարոզիչը չըլալը յայտնելով պահարանը կերթայ և կը մարի։ Շուտով խելքը գլուխը կը բերին, և մնատկայ տուն մը տանելով կը հանդստացնեն։

Հինգշաբթի օրը քառասունէն աւելի պատուաւոր ազգայինք և քանի մ'ալ եկեղեցականներ, որոց գլուխն էր թէքիրտաղի Դեր. Թադէոս եպիսկոպոսը, Ղալաթիոյ խորհրդարանը գումարուելով, որոշեր են՝ Խառն ժողովոյ յայտարարութեան համեմատ՝ որով ազգայնոց յորդոր կը տուուէր իրենց խնդիրներն օրինաւորապէս ներկայացնելու, պատգամաւորութիւն մը կազմել և ուրբաթ օրը Խառն ժողովոյ ներկայանալ։

Երդարև կիմանանք որ երեկ 25ի չափ աշխարհական պատուաւոր անձինք և քանի մ'ալ փաղդապետ և քահանայք Դեր. Թադէոս եպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ Խառն ժողովոյ ներկայացեր են և մայրաքաղաքիս քանի մը թաղերու կողմէն 1000ի չափ ստորագրութեամբ խնդրագիր մը ներկայացնելով, որով Ս. Պարիարքին հրաժարումը կը խնդրուէր, բերանացի ալ խնդիր ըրեր են որ ազգին մէջ ծագած ցաւալի վերդոման առաջքն առնելու և յուզեալ սիրտերն հանդարտեցնելու համար պէտք եղած օրինաւոր միջոցներն ազգին իրանց համեմատ՝ ի գործ դրուին։

Խառն ժողովը պատգամաւորութիւնը սիրով և յարգութեամբ ընդունելով, յայտներ է թէ իր ալ ամենէն մեծ և առաջին փափաքն ազգին օրինաւոր կամքը կատարելու աշխատիլ է, բայց դիտողութիւն ըրեր է որ մատուցուած հանրագիրը ժողովրդեանն մեծագոյն մասին կամքը չէր՝ կըլլար համարուիլ ոչ օրինաւորապէս և ոչ պաշտօնապէս։ Պատգամաւորք պատասխաներ են թէ իրենց մատուցած հանրագիրը քանի մը թաղերու կողմէ են միայն, և թէ ուրիշ թաղերու մէջ ալ հեղհեռեռ հանրագրութիւնք կ'ստորագրուին։

Խառն ժողովը դարձեալ ապահովութիւն տալով թէ ժողովրդեան մեծ մասին կողմանէ օրինաւորապէս ներկայացեալ խնդիրներն ուշադրութեան առնելու և անոնց կատարման աշխատելու պատրաստ է։ միայն թէ ապմկալեց ցոյցեր չըլլալու ազգասիրարար հոգ տարուի՝ ոչ դուրսերը և ոչ եկեղեցեաց մէջ։ ցոյցեր՝ որք Խառն ժողովոյ գործը դժուարացնելէ և ազգին օրինաւոր բաղձանաց կատարումն ուշացնելէ զատ ուրիշ արդիւն չենք կրնար ունենալ։

Պատգամաւորներն այդպիսի ապմկալեց ցոյցերու վրայ իրենց ալ ցաւն ու դժգոհութիւնը յայտնելով մեկներ են։

Բ. Դուռն հրաման ըրած ըլլալով որ եկեղեցեաց մէջ ապմկալեց ցոյցեր ընողները ոստիկանութեան դուռը տարուելով խստիւ պատժուին, Խառն ժողովը խնդրեց որ փոխանակ ոստիկանութեան դուռը դատուելու Պարիարքարանը դատուին, որպէս զի անմեղ անձինք ալ իրենց յանցաւոր չպատժուին կամ չբանտարկուին ոստիկանութեան դուռը։ Բ. Դուռն այս խնդիրն ընդունելով՝ ըստ այնմ հրամաններ զրկած է ուր որ անկ է։

Երեկ քանի մը ազգայինք պատրիարքարան կանչուելով Խառն ժողովոյ առջև հարցաքննուելէ եւոյ՝ ճամբուեցան։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս արդէն ծանօթ է հասարակութեան, Մշոյ նահանգին Ալաշգերտ քաղաքը Սելիգան գիւղը սուրբ եկեղեցւոյ մէջ պատահած սրբապղծութեան սոսկալի դէպքը՝ ի Պատրիարքարան հաղորդուածին պէս՝ անմիջապէս Սրբազան Պատրիարք Հայրը անձամբ գնալով առ Բարձր. Ֆուատ փաշան, այս սոսկալի դէպքին քրիստոնէական հաւատոյ մինչև ո՛ր աստիճան դպչելը իմացուցած էր։ Բարձր. փաշան իսկոյն հեռագրական ազգու հրամանաւ ծանուցած էր Կարնոյ նախարդ կուսակալին թէ այս բանին յանդգնողները շուտով փնտռուին ու ձեռք ձգուին և օրինաց բոլոր խստութեամբը պատժուին։ յիշեալ կուսակալն ալ հեռագրով պատասխաներ էր թէ այս բանը ընողները Հէպրանը Աշիրէթի ըսուած ցեղէն հինգ քիւրտեր են, որոց մէկը բռնուած ու բանտարկուած է, և միւս չորսը տեղական կառավարութեան յանձնելու համար իրենց մեծերէն ձեռագիր առնուած է։ Այն պատասխանը Բ. Դուռնէն յատուկ ծանուցագրով՝ այն ատեն Պատրիարքարանն հաղորդուած էր։ Բայց յետոյ այն կողմերէն՝ ի Պատրիարքարան հասած գրերը կը ծանուցանէին թէ բանտարգելեալ քիւրտին անունը Հրնթօ ըլլալով տեղական կառավարութեան առջև հարցաքննութեան (իսթինթաղ) եղած ատենը կուրանայ եղեր իր այս յանցանքը, որոյ հարցաքննութեան հայերէն օրինակը այն ատենը՝ ի Պատրիարքարան զրկուելէն՝ ի զաս Մանդուէզ լրագրոյն մէջ ալ հրատարակուած էր։ Յետին ժամ Սրբազան Պատրիարք Հայրը Կարնոյ կուսակալին և տեղւոյն հարկ եղած անձանց նամակներ գրած էր, որպէս զի ճիշդ քննութիւն ըլլայ և չարագործին յանցանքը երևան հանուի։ Մինչդեռ Բ. Դրան խնդրագիր (թագրիր) ալ մատուցած էր։ Այն միջոցին Կարնոյ նախարդ կուսակալին փոխուիլը և արդի կուսակալ վեհմուրդ Խոմայիլ փաշային յաջորդելը վրայ հասնելուն համար՝ Սրբազան Հայրը դարձեալ գացած էր առ Բ. Դուռը և Բարձր. փոխարքային դատաւորին սրտաբուխ խնդրեր էր որ յանցաւորին անմիջական պատիժը անօրինուի։ Բարձր. փոխարքայն պատասխաներ էր թէ այս գործը յաջորդ կուսակալին յանձներ է, և թէ պէտք եղած ազգու միջոցներն՝ ի գործ պիտի դնէ։ Ուստի Սրբազան Պատրիարք Հայրը յիշեալ նորընտիր կուսակալին՝ որ Պոլիս կը գտնուէր այն ատենը, անմիջապէս պաշտօնական խօսակցութիւններ ըրաւ ամենայն կերպիւ։ Նաև Մշոյ այլ և այլ քաղաքաց ու գիւղերէից մէջ պատահած գործերը բերանացի հաղորդելէն եւոյ՝ նոյն սրբապղծութեան դէպքն ալ իմացուց։ Վեհմուրդ կուսակալը ապսպրեց որ այս խնդիրներուն բոլորն ալ գրով իրեն հաղորդուի, խոստանալով որ ինքը՝ի Կարին հասնելէն եւոյ անմիջապէս պէտք եղած ազգու միջոցները ձեռք պիտի առնու։ Ուզուած գիրը անմիջապէս նորին վեհմուրդեան զրկուեցաւ։ Կուսակալը Պոլսէն մեկնելէն եւոյ, Բ. Դուռնէն Մշոյ Ս. Յովհաննէս վանուց կոզմպոսուելուն վրայօք առնուած հրամանագրին առթիւ՝ որոյ թարգմանութիւնն ասկէ յառաջ լրագրաց մէջ հրատարակուեցաւ, Սրբազան Պատրիարք Հայրը դարձեալ նոմակ զրկեց նոյն հրամանագրին հետ՝ յիշելով այն սրբապղծութեան ցաւալի դէպքը։ Այս օրերս ալ Բ. Դուռնէն դարձեալ հրամանագիր մը առնուեցաւ և զրկուեցաւ Սրբազան Պատրիարք Հայրը՝ օր մասնաւոր նամակաւը, որոյ իմաստն նայելով՝ Բ. Դուռը խստիւ կը յանդիմանէ այն գործակալները, որոց թուլութեանը և զանցաւորութեանը պատճառաւ առանց դէպքեր պատահելով ժողովրդեան հանգստութիւնը կը վրդովին՝ հակառակ օգոստոսի 1ինքնակալին բարեսէր կամացը, և կը յայտնէ շուտով իր պէտք եղած քննութիւնները ընել, և ոչ միայն սոյն սրբապղծութեան յանցագործները՝ այլ և ժողովուրդը հարբսատհարոյներուն ամենն ալ անպատճառ ձեռք ձգուելով ըստ կանոնի հարկ եղած պատիժներն տրուի առ՝ի զգաստութիւն այլոց, և այսուհետև բնաւ ասանկ բաներ չպատահելու համար պէտք եղած ազգու միջոցները՝ի գործ դրուին, և գործադրութեանց արդիւնքն ալ հաղորդուին Բ. Դրան։

10 յունվար 1869
՝ի Պատրիարքարանի հայոց
Կ. Պոլիս

ՕՐԻՆԱԿ ՀՐԱՄԱՆԱԳՐԻՆ

Երզրում վիլայէթինէ
Տէվլէթլու էֆէնտիմ հազրէթլէրի։

Երզրում Վիլայէթի տախիլինէ Վարթօ գազասընէ քեայիին Էրմէնի քիլիսասընէ տուխուլ իլէ պազը մէրթէպէ ույզունսըզլըզլէրէ իսթիսար իթմիշ օլան էշխասըն թէրթիպի միճազաթի հագդընէ մուգատտէմա եազըլան թէլէգրաֆնամէյէ ճէվապէն մազամի վալեալերինէն 84 մայիս 30 թարիխլի թէլէգրաֆ մէքթուպինէ զիքր օլունան էշխաս ճէպրանը Աչիրէթէն պէ։ քիչի օլուպ, իչէրինէն պիրի թութուլմըշ վէ տիկէրլէրինին ճանիպի հիւքիւմէթէ թէսլիմ օլունաճաղընէ տայիր Աչիրէթի մէղքիւրէ աղալերինէն սէնէտ ալընմըշ օլուզընտան պահլէ անլէր տախի տէրտէսթ իտիլերէք ճիւմլէսինին ճէղալերի պիթ թէրթիպ քէյֆիյէթին պու թարաֆէ ինձա դըլընաճաղի պէյան վէ ինպա օլունմըշ օլուզի հալտէ, չիմտիլէյէ տէկին պունա տայիր պիր կէօնէ իշար վուգուս պուլմամըշ, վէ Էրմէնի Բագրիգխանէսինէ պու քէրրէ տախի իթա օլնան պիր դրթա թապրիրատ՝ մէրգումլերին էլ հալէթուհազիի միճազաթսըզ գալտրգլերի ճինէթլէ սայիրլերի տախի ճէսարէթի պուլարագ օլ թարաֆլերտէ կէօնա կէօն ֆէնալըգլեր իգա իլլէմէքտէ պուլունմուշ օլուզընտէն չիքեայէթլէ, օլ պապտէ սավպի վալեալերինէ թահրիրաթ թէսթիրի իսթիտա գըլընմըշ օլուզընա, վէ էքրաա էշկյասընին պիր ան ագտէմ գաթի էյատի՝ մէզալիմ վէ թատիյաթի իլէ ասայիշի մանալինին իսթինսալի մաթլուպ գաթի այլի օլուզի հալտէ, աքսի վուգուսի միճերրէտ մէմուրինի մահալիյէնին էսէրի թէսամիհ վէ թէքեասիլի տիմէք օլարագ պիր վէճհիլէ ճայիզ օլմասընընէ մէպնի՝ մուգթէզայի չիմէլի մինամանի վէ ըէվիյէթի միսէլլէմէյի տէսթուրիլերի իւզրէ քէյֆիյէթին սերիան թահգիգի իլէ կէրէք էշխասի մէրգումէ վէ կէրէք իճրայի մէֆսէտէթի վէ չիդագէ ճիւրաաթ իտէն սայիր քէսան պիէյնու հալին էլէ կէչիրիլուպ գանունէն լազըմ կէլէն ճէղալերինին թէրթիպի իլէ էմսալի թէրհիպ օլունարագ օրալերտէ պիր տահա պումիսիլու հալեաթի միւքէտտիրէ վուգուէ կէթիրիլմէմէսի էսպապընին խսթինսալինէ վէ նէթիճէյի իճրաաթին տախի թաֆսիլին պու թարաֆէ ինձասինէ հիմմէթ պույուրմալերի սիյագընտէ չուդգայի սէնավերի թէրգիմ գըլընար էֆէնտիմ։

285 չէվալ 6
284 քեանունի սանի 7

Խառն ժողովն իր նիստերն առանց Ս. Պարիարքի նախագահութեան կատարելու որոշում ընելով՝ Դեր. Բրիստակէս արքեպիսկոպոսն ատենապետ ընտրեր է և Վ. սեմ. Օտեան Գրիգոր էֆէնտին ալ ատենադպիր։ Հետևաբար Խառն ժողովոյ երէկուան նիստին մէջ Ս. Պարիարքը ներկայ չէր գտնուեր։

Պատրիարքարանէն չորեքշաբթի օրը հետևեալ գրութիւնն եկաւ մեզ։

«Ազգային օրագրոյց խմբագիրը եթէ ուզեն Խառն ժողովոյ արարքներուն վրայ տեղեկութիւն կամ մեկնութիւն մը ստանալ, կրնան մինչև՛ի նոր տնօրէնութիւն ամէն օր ժամ 6էն մինչև 11 Պատրիարքարան գալով՝ Խառն ժողովոյ գիւանին դիմել։

8 յունվար 1869 Ատենադպիր
՝ի Պատրիարքարանի Խառն ժողովոյ
Հայոց Գ. Ս. Օտեան
Կ. Պոլիս

Լա Թիւրքի լրագրին անցեալ ուրբաթի թուոյն մէջ Օր. Սրբուհի Ա. Հանի ստորագրութեամբ յօդուած մը կարդացինք Կ. Պոլսոյ հայ կանանց վերայ։ Հեղինակը խիստ գեղեցիկ կերպիւ կը նկարագրէ յիսուն տարի առաջ հայ կանանց նուաստ վիճակն ու բարոյական գերութիւնը, և քաղաքակրթութեան ծաւալման շնորհիւ իգական սեռին ալ մասնաւոր և բարոյական զարգացումը, որ ազգային մէջ աւելի յառաջդիմութեան յոյսեր կուտայ։ Այսպիսի գրութիւններ ոչ միայն հեղինակին պարծանք մ'են, այլ և ազգոյզ մը որ հայկական գեղեցիկ սեռն ալ երբոր պատիւ բարձրանալու, կրնայ թէ՛ ազգին և թէ՛ օտար գրականութեան մէջ ալ փայլել։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վիեննայի լրագիրներն հետևեալ զարմանալի դէպքը կը ծանուցանեն։

Թրիէսթի մէջ սափրիչի աշկերտ մը՝ ասկէց քանի մ'ամիս առաջ՝ իր տարփուհոյն անհաւատարմութեանը վրայ սասսիկ վերաբերուելով, իր կեանքը ողջակէզ մատուցանել ուզեց, և ածելիով քաջարար իր խուչափողը կտրեց։

Բարեբաղդաբար չորս մասին երեքը կարած ըլլալով, և շուտով հիւանդանոց տարուելով՝ անմիջապէս պէտք եղած դարմանները տրուեցան և կեանքը ազատեցաւ։

Մինչև հոս կարգէ դուրս բան մը չկայ, այսպիսի դէպքեր ամեն օր կը տեսնուին։ Սիրահար սափրիչն երկու ամիս հիւանդանոցին մէջ գտնուելով առողջանալէ եւոյ՝ թանկագին դրամագլխով մը դուրս եկաւ։ Առաջ խիստ անախորժ ձայն մ'ունէր. հիմա՝ այնպիսի գեղեցիկ և քաջահնչուն ձայն մ'ունի, որ առաջին կարգի թատերական երգիչ մը կրնայ ըլլալ։ Ուստի Վիեննա տարուելով, երաժշտութեան ամենէն ճարտար վարպետներէն մէկուն քով կրթութեան մտած է։ Երբէն զինքը մոտիկ ընողները կ'զմայլին։

—Անգլիոյ մէջ եղած վերջին պաշտօնական վիճակագրութենէ մը կիմացուի որ անցեալ 1868 տարուան մէջ չորս հարիւր յիսուն մարդ Լոնտրայի մէջ անյայտ եղեր են։ Անգլիոյ ոստիկանութիւնն այսչափ մարդոց ոչ հետքը կըրցեր է գտնել, և ոչ իսկ հանդերձնուն մէկ կտորը, այնպէս որ կրնայ ըսուիլ թէ շոգիի պէս օդը ցնդեր են։ Մնայ որ, այս 450 թիւն ամեն տարի Լոնտրայի մէջ անյայտ եղող մարդոց միջին թիւն է։

Այս տարօրինակ իրողութիւնը կատարած կուտայ թէ Լոնտրայի մէջ խաւարածածուկ գործարան մը կեցած ըլլալու է, ուր մարդիկ դաւաճանելով՝ անոնց իւղ քարար կամ կարիանդակ շինելու կը գործածեն։

Մեր ազնիւ և օգտակար բարեկամ մեծարգոյ Յարութիւն Տէտէեանի* ամենայաւելի մահուան և յուղարկաւորութեան՝ ինչպէս նաև բաղմարդիւն կենաց վրայ Իզմիրի Իրաւունք անուն պատուական լրագրին մէջ հրատարակուած հեռահեալ տեղեկութիւնն արժան կը համարինք մեզ ալ հրատարակել՝ 'ի պատիւ յիշատակի հանգուցեալին, որ իր անձնական ընտիր բարեմասնութիւններէն զատ՝ ազգային յառաջդիմութեան մատուցած կարևոր ծառայութիւններովն ալ ամեն ազգասիրաց կսկծագին համակրութեանն յարգանաց արժանի է։

Մեծարգոյ Յարութիւն Յ. Տէտէեան երկարատեւ և ծանր հիւանդութենէ մը վերջը իւր մահկանացու ընթացքը կնքեց ամսոյս 25ին՝ անմխիթար սգոյ մէջ թողլով իր ծնողքը, եղբայրները, ազգականները և անթիւ բարեկամներն ու ծանօթները։ Իր յուղարկաւորութեան հանդէսը մեծ շքեղութեամբ կատարուեցաւ նոյն օրը կէս օրէ ետք ժամ 3ին, և իր մնացորդներն ամիրուխեցան Սուրբ Ստեփաննոս եկեղեցւոյ գերեզմանատան մէջ։

Յարութիւն Տէտէեան այն հաղուագիւտ անձերէ մին էր՝ որու կորուստը հայ գրականութիւնը աւելի չատ կ'ղգայ. և որու թողուցած աշխատութիւնները իր անունը կանմահացնեն գրականութեան մէջ։ Իր տպարանը մինչեւ հիմա հայ տպարանները գերազանցեց իր արդիւնքով։ Անոր մէջ հանդէսներ ու լրագրեր ծնան, անոր մէջ հեղինակութիւններ և թարգմանութիւններ լոյս ատին, անոր մէջ չատ մը օգտակար բարոյական և կրթական գրութիւններ տպուեցան և հրատարակուեցան, և Յարութիւն Տէտէեան մի և նոյն միջոցին թէ խմբագիր և թէ շարագիր, թէ հեղինակ և թէ թարգմանիչ, թէ հրատարակիչ և միշտ տպագրիչ եղած էր։

Յարութիւն Տէտէեան Մասոնական ուխտին վերաբերելով, անոր յուղարկաւորութեան հանդիսին մեծագոյն մասամբ քաղաքիս ժողովարանները եղած էին չքաղիր։ Դագաղը ծովեզրէ մինչեւ Հայոց Թաղը, որ ծանր քայլով գրեթէ կէս ժամէն աւելի տեւեց, բոլոր Մասոն եղբայրները կը բռնէին, գերեզմանի հողը եղբայրները արաւին։ Եւ այս ամէնը այնչափ ինքնայօժար, այնչափ սիրով և կարեկցութեամբ լի, այնչափ եղբայրական համակիր և անկեղծ զգացմամբ, որ սոյն ուխտի ընտրութեան և ազնուութեան վրայ արտաքին ցոյց մը կը հաւատային ոչ-Մասոններու, եւ իրաւամբ հաստատել կուտային արդէն զրուցուած այն խօսքը թէ «Մասոնութիւնը չէ ինչ որ ոամիկը կը կարծէ»։ Գերեզմանին վրայ երկու կարճ դամբանականներ խօսուեցան, մին հայերէն եւ միւսը յունարէն. այս վերջինը Պ. Վ. Տօքթէօր Քարաքուշին արտասանեց։ Իզմիրի մէջ չատ քիչ անգամ տեսնուած է որ յուղարկաւորութեան մը հանդիսին այսչափ բազմութիւն ուղեկից ըլլայ, եւ ասի ապացոյց մ'էր որ անոր կեանքը որչափ սիրելի եւ օգտակար էր մեզ եւ որչափ կը փափաքէինք աւելի երկարատեւ ըլլալուն, այլ սակայն յաւիտենականութեան հրաւէրը հնչեց անոր եւ բաժնեց զանի մեզմէ, թողուց որ իր գործերը իրեն համար խօսին եւ իր աշխատութիւնները իր անունն անմահացնեն։

Մեր անկեղծ եւ կարեկիր զգացումները եւ բարեմաղթութիւնները յայտնելով իրեն ցաւազգեցիկ ծնօղաց եւ ազնիւ եղբարց, կը յիշեցնենք որ հանգուցեալին ձեռնարկած գործերը եւ յառաջ տարած տպարանը՝ որոնք գլխաւորաբար իր անունը փառաւորողներն են, հիմա իրենց աջակցութեան պէտք ունին, չէ թէ միայն իրենց սիրելի եւ ուսումնական եղբօր անունը եւ քաղցր յիշատակը միշտ անմահ պահելու համար, այլ որ աւելի մեծն է՝ հայ—գրականութեան նպաստելու, ազգիս խիստ օգտակար միջոց մը արդիւնաւորելու, գրականութեան հորիզոնին վրայ դեռ նոր փայլիլելու սկսող լոյսը վառելու եւ արծարծելու, եւ բովանդակ Ազգին համարումը սէրը եւ գրական աշխարհի երախտագիտութիւնը արժանապէս ստանալու համար։

* Ինչպէս յայտնի է, հանգուցեալն Իզմիրի մէջ լրագրոյս հոգաբարձուն էր։

. . . խմբագիր.

Ձեր ապրիլեան լրագրոյն միջոցաւ պատիւ կը համարիմ ծանուցանելու արդէն հաստատութեան որ յառաջիկայ յունվար 13 երկուշաբթի գիշեր Կոստանդնուպոլսոյ թատրոնը պիտի ներկայացուի Պ. Ռ. Սեպէճեանի հեղինակած ՀԱՅԿ ԴԻՒՑԱԶՆ անուն թատրերգութիւնը մեկ յառաջաբանով ու հինգ հանդէսով. և յեռ աւարտման խաղն, հեղինակը դամբանական մը պիտի արտասանէ 'ի յիշատակ Պ. Մ. Պէշիկթաշլեանի՝ ազգային բանաստեղծին հայոց։

Հ. Դերասանաց ընկերութիւնը բաւական ժամանակէ 'ի վեր յիշեալ թատերգութեան փորձերուն մեծ ուշադրութիւն կընէ. նաեւ Պ. Յ. Աճէմեան՝ Մ. քաջավարժ դերասանը՝ որ ուրիշ հարնտիր խաղերու մէջ միշտ իւր դերասանական բնաձիր տաղանդովը թատերասէր ազգայնոց համակրութիւնը դրաւած է, պատրաստ է այս անգամ Հայկայ դերն անթերի ներկայացնելու համար՝ չխնայել երբէք քիրան ու աշխատութիւն։ Խաղին բոլոր երգերն ալ Նաւումի թատրոնին իտալացի խումբը պիտի երգէ։

Ելլէ՝ քաջայոյս եմք որ այսպիսի մեծ խնամքով պատրաստուած թատերգութիւն մը պիտի փութայ իւրաքանչիւր հայ իւր ներկայութեամբը պատուել, և քաջալերել թէ հեղինակը՝ և թէ՝ դերասանները։

Տնօրէն յիշեալ թատերախումբին

1869 յունվար 3 Ս. Պէնքլեան

Բերա

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Թատրոնական հրեայի վերերսրդ հատորը կազմուած կը ծախսուի լրագրոյս գրասենեակը և մայրաքաղաքիս հայ գրավաճառաց քով։

ՀԱՄԱՌՕՏ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՓԱՀԱՍ ՏՂԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐ

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

Մ. Մանուկ վարժապետ Կիւրինցի

Հայ մանկաւոյն աշխարհագրութեան ուսումն ըմբռնել տալու համար խիստ դիւրաւսոյց ընթացքով մը յօրինուած է սոյն դասագիրքը, որ ընդհանուր ազգայ դուարճալի և հեռաքրքրական սովորութիւններէն ու ծիսական արարողութիւններէն զատ՝ կը պարունակէ նաև Օսմանեան հմատաց ցեղագրութիւնը։ Ասկեց զատ ճանապարհորդաց գիւրութեան համար աւելցուցած է նաև Պոլսոյ և շրջակայքից բոլոր խաներուն ու փողոցներուն անունները թիւերովն հանդերձ և տաճկերէն լեզուաւ։

Կը ծախսուի Մերձան Զարշը թիւ 88 Պ. Ռ. Երուանդ Մարգարեանի Համ. ազգային գրատունը գին 3 ղուրուշ։ Շատ առնողներուն համար 0/0ին 10 զեղջ ունի։

ԳԱՎԱՌՅԻՏԻ

ԱՐԷՊԻՑԷ ՎԷ ՖԱՐՍԻԷ

Ընտրեալներն և պարսկերէն լեզուաց ըսկզբունքը դիւր ըմբռնելի եղանակաւ աշակերտաց աւանդելու համար հեղինակուած և մաքուր վիմագրութեամբ 'ի լոյս ընծայուած դրքոյկ մ'է՝ Պ. Պ. Պետրոս Խաչատուր և Միսաք Հաֆարի աշխատասիրութեամբ, որ տաճկերէն լեզուն ուսանողներուն մեծ դիւրութիւն և դրեթէ անդին դասատուր մը կընայ ըլլալ։

Կը ծախսուի Տիվան—Եօլուի և Ինթիխատի դիմացի ընթերցարանները, Սահաֆներուն մէջ Հայէպցի Հիսէյին էֆէնտիին խանութը, և Պ. Յ. Գավաֆեանի դրատունը։ Գին 12 ղուրուշ։

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԷ 'Ի ՅՈՒՆԵՐԷՆ

ՅՕՐԻՆՆԱՑ

ՏԻՄԹԵՐԻՈՍ Ի. Խ. ՀՕՒԱՖԵԱՆ

Կը գտնուի Պ. Յ. Գավաֆեանի և ուրիշ ամեն հայ գրավաճառաց քով։ Գին 2 արծաթ Մէճիտիէ։

ԲԱՆԱԼԻ

ՀԱՅ-ԳՐԱԴԱՐԻԵՐԷՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՕԼԼԷՆՏՕՐՖԻ ԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Օլլէնտորֆի ոճով քերականութեան գտած մեծ ընդունելութենէն և բազմաթիւ ապացոյց խնդրանքէն յորդորեալ, արդէն Պ. Թ. Թէրզեանհեղինակը նոյն քերականութեան բանալին ալ հրատարակեց, որ է հայերէն հրահանգաց գաղղիական թարգմանութիւնը կամ բընագիրը, ինչպէս որ ուրիշ ամեն լեզուաց մէջ ալ կը տեսնուի։ Այս բանալին թէ և մասնաւորապէս առանց դասատուի ուսանողաց համար է, բայց դպրոցներէնի հեռաւոր նորուս աշակերտաց ալ ընթերցանութեան բացուելու և մանաւանդ խօսակցութիւն սովրելու մեծապէս կրնայ նպաստել։

Կը ծախսուի Զաքմաքճիլար փողոցը Պ. Յ. Գավաֆեանի գրատունը։ գին 10 ղուրուշ։

Դեկտ. 8ին կիրակի օրը Մթանպօղ Օլիմպիւսի խանէն մինչև Բերա, քսակի մը մէջ «Պարապետ» անունով կնիք մը և մատանի մը կորսուեր է։ Գտնողը եթէ լրագրոյս գրասենեակը բերելու ըլլայ 2 ղրուշ վարձատրութիւն պիտի ըլլայ իրեն։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Գնալը կզգին գտնուած հողերը կզգեցուց խնդրագրին վրայ Պետութեան խորհրդոյ տուած որոշման համեմատ յատուկ յանձնաժողովի մը ձեռօք արձանագրութեան (թահրիր) պիտի առնուին։ Ուստի յիշեալ կզգին հող ունեցողներն իրենց տեղերն արձանագրել տալու համար ներկայ թուականէն մինչև 9 օր, երկուշաբթի և երեքշաբթի օրերը, այսինքն շաբաթներկու օր, պէտք է որ իրենց հողերուն թէ մէկիկները տանին ներկայացնեն Էվգաֆի պաշտօնատունը Մէրթուպճիի սենեակը Գարթալ Էվգաֆ միւտիրի Մեհմէտ Ղավիա էֆէնտիին և անկէ ստացագիր մ'առնուն։

17 Ռամազան 1285 1868 դեկտ 19

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ 11 ՅՈՒՆՎԱՐ

ԱՐՄՏԻՐ

Յորեն կարծր Պէսարապիա	30—32
» » Ազագ	31—33
» » Պալէրք	24—27
» » Պուրկազ	24—27
» » Թէքիրտաղ	26—28
» կակուղ Ազագ	30—33
» » Պէսարապիա	30—33
» » Պուրկազ	24—27
» » Վառնա	23—25
» » Պալէրք	23—25
Կիրքա Թունա	30—33
Եգիպտացորեն Թունա	17.20—
» Անատոլ.	17.20—
Գարի Թունա	15.20—
» Անատոլ.	15.20—

ԽՈԶԱԿ ԶՈՐ

Պուրսա	—	քիլէն
Անատոլու	—	հօքան
Քօլոս	—	»
Իտիրնէ	—	»
Ծակատ	60—80	»

ՆԵՐՔԻՆ ԲԵՐՔ

		Ղուրուշ
Բամպակ Կէյվէ	հօքա	9.10—
» Իզմիր	»	10.20—
» Ատանա	»	9.10— 9.20
» Պարսկաստան	»	7.30—
» Վրաստան	»	8.30—
Բուրդ Անատոլու լուացուած	»	10.20—
» » չլուացուած	»	5.30—
» Ռումէլի լուացուած	»	11.20—
» » չլուացուած	»	— 5.30
Ճէյրի Էնկ. եւ Գայս.	»	—15.20
» Թոխատ	»	—14.20
» Զորում	»	11.20—
Մաղը Պարսկաստան	»	13 —13.20
» Անատոլու	»	11 —12
Սալէպ Գասթամպոլ	»	14 —16
Թիֆթիք Էնկիւրիւ	»	44 —
» Գասթամպոլ	»	44 —
» Պէյբազար	»	43 —
» Զէրքէզ	»	44 —
» Վան	»	30 —
Մեհաք Պարսկ. Բէչա	»	50 - 52
Աֆիոն		500 —540
Քիլիբէ	»	31 —34
Սուսամ	»	3.10—
Կտաւատի հունա Անատ.	Քիլէ	36 —37
» Ռումէլի	»	35 —
Զէթ Մուտանիա	հօքայ	5.20—
Զէթ Այվալը	հօքայ	5.10—
» Սաքիզ	»	7 —
Աճառ (Սապոն) Դանտիա	»	—
» » Միտիլլի	»	—

ԱՐՏԱՔԻՆ ԲԵՐՔ

			Ղուրուշ
Խանվէ Բիւ	100	հօքան	820—850
Շաքար փոշի Անգլ.		կնդ.	237—
» » Գաղղ.		»	230—232
» գլուխ Գաղղ.		»	285—295
Ձայ Քօնկօ		հօքան	45—
» Բէյքօ		»	23— 35
Անագ (գալայ)		կնդ.	745—750
Պղպէղ (պիպէր)		հօքայ	5.00
Լեղակ (չիվիտ) Պէնկալա		»	110—145
» » Մատրաս		»	— 70
Զինք տախտակ	100	հօքան Քր.	104—
Երկաթ ձողաձեւ			62—
» տախտակ			88—100
» բեւեռցու			62—
Քարֆիտա			90—
Բրինձ Իտալիոյ	100	Քիլ. Քր.	44—44.20
Կարագ եղ Ռուսիոյ		Ղրշ.	13.20—
Խավեար		»	22— 26
Աբատամէթի Անվերս. սնա.			9—12
		քիլ.	—
Թիլիեղ (Թէնէքէ) ղոյդ սնա.		»	—

Մասիս լրագրոյ բաժանորդագրութեան տեղերն են կ. Պոլիս Զինիլի խանը վերի յարկը թիւ 6 Մասիսի խմբագրատունը

Իսկ գաւառաց մէջ հետեւեալ հոդաբարձուաց սենեակները

ԻԶՄԻՐ. . . . . .

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խորով աղա Թ. Էսկիճեան.

ԱՏԱԲԱԶԱՐ. Մ. Գէորգ աղա Տ. Գրիկեան.

ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Պ. Խաչատուր Էլմասեան.

ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան.

ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Վարդան էֆէնտի Աբգարեան։

ԵԱՇ. Մ. աղա Խաչիկեան.

ՀԱԼԷՊ. Նիկողայոս աղա Տէր Մարգարեան.

ԵՐԶՆԿԱՅ. Ընթերցասիրաց Թանգարան

ՎԱՆ. Գրիգոր աղա Իսահանեան.

Ուրիշ քաղաքներէ սատարդրուիլ ուզողներն այս տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ

Խմբագիր—Տնօրէն
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
Կ. ՊՕԼԻՍ ԶԻՆԻԼԻ ԽԱՆ